

Nepředchází

US25065867

Potvrzení o doručení dokumentu

Organizace: Ústavní soud

Základní údaje

Číslo podání: US CKDP 0016100/25
Věc: Ústavní stížnost - Nejvyšší soud

Doručeno: 16. 10. 2025 12:35:43

ID zprávy: DZ-237907

Email/DS: kccaa9t

ÚSTAVNÍ SOUD ČR

Joštova 8, 660 83 Brno

Došlo dne: 16 -10- 2025 5

1+1 krát Přílohy:

Vyřizuje:

Odesílatel Nejvyšší soud

K Rukám:

Do vlastních rukou: Ne

Spisová značka:

SP. Zn. Odesílatele: 0 CDO 3088/2024

Seznam validací

Výsledek	Soubor	Subjekt certifikátu	Vystavitel
Příloha je validní	V037004.PDF		
Podpis je platný	V037004.PDF	T=zapisovatelka, SERIALNUMBER=P732557, G=Aneta, SN=Fafílková, CN="Aneta Fafílková, DiS.", OU=330, OU=OOK, O=Česká republika - Nejvyšší soud, OID.2.5.4.97=NTRCZ-48510190, C=CZ	CN=PostSignum Qualified CA 4, O="Česká pošta, s.p.", OID.2.5.4.97=NTRCZ-47114983, C=CZ
Podpis je platný	PrijataDZ.zfo	SERIALNUMBER=S906210, CN=Informační systém datových schránek – produkční prostředí, OU=Digitální a informační agentura, O=Digitální a informační agentura, OID.2.5.4.97=NTRCZ-17651921, C=CZ	CN=PostSignum Qualified CA 4, O="Česká pošta, s.p.", OID.2.5.4.97=NTRCZ-47114983, C=CZ

NEJVYŠŠÍ SOUD

občanskoprávní a obchodní kolegium

Nepředchází

Ústavní soud
Joštova 8
660 83 Brno

ÚSTAVNÍ SOUD ČR	
Joštova 8, 660 83 Brno	
Došlo	5
dne:	16 -10- 2025
_____ krát Přílohy: _____	
Vyřizuje:	

Brno 15. 10. 2025
sp. zn. 21 Cdo 3088/2024

Navrhovatel: **Nejvyšší soud**, Burešova 20, 657 37 Brno
za nějž jedná předseda senátu 21 Cdo JUDr. Jiří Doležilek

Další účastníci: **Parlament České republiky**
1. **Poslanecká sněmovna**, Sněmovní 176/4, 118 26 Praha 1
2. **Senát**, Valdštejnské náměstí 17/4, 118 01 Praha 1

Návrh podle čl. 95 odst. 2 Ústavy České republiky na zrušení ustanovení § 118b a § 114c odst. 5 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

I.

Vymezení věci a dosavadní průběh řízení

1. Městský soud v Brně (dále jen „soud prvního stupně“) rozsudkem ze dne 23. 9. 2020, č. j. 38 C 123/2019-71, zamítl žalobu, již se žalobkyně Y. C. K., narozená _____ bytem _____ (dále jen „žalobkyně“) domáhala určení neplatnosti výpovědi z pracovního poměru ze dne 10. 6. 2019, kterou jí dal žalovaný K. (dříve I. _____)

(dále jen „žalovaný“). Na základě zjištění, že od 1. 7. 2017 až do skončení pracovního poměru dne 31. 8. 2019 žalobkyně pracovala u žalovaného v pracovním poměru s druhem práce Asset Management Analyst a že podle rozhodnutí zaměstnavatele ze dne 10. 6. 2019 o organizační změně bylo s účinností od 1. 9. 2019 „zrušeno pracovní místo Asset Management Analyst IT Specialist 2nd level v oddělení 01K07“, soud prvního stupně dospěl k závěru, že v důsledku uvedené organizační změny byla žalobkyni platně vypovězena pracovní smlouva, že teprve po skončení pracovního poměru žalobkyně (dne 17. 9. 2019) žalovaný inzeroval přijetí nových 14 zaměstnanců do pracovní pozice Asset Management Specialist – 1st level (support with English) a dne 10. 12. 2019 inzeroval přijetí nového zaměstnance na pozici Asset Management Analyst (dne 4. 3. 2020 na tuto pozici přijal novou zaměstnankyni) a že nebylo prokázáno, že ke dni platnosti i účinnosti rozhodnutí zaměstnavatele ze dne 10. 6. 2019 přijal žalovaný nové zaměstnance na oddělení 01K07.

2. K odvolání žalobkyně Krajský soud v Brně (dále též jen „odvolací soud“) usnesením ze dne 25. 1. 2022, č. j. 15 Co 96/2021-122, rozsudek soudu prvního stupně zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení. Dospěl k závěru, že s ohledem na to, že z listiny „Rozhodnutí zaměstnavatele“ ze dne 10. 6. 2019 vyplývá, že žalovaný s účinností od 1. 9. 2019 ruší jedno

pracovní místo označené jako „Asset Management Analyst IT Specialist 2nd level“, nelze bez dalšího dospět k závěru, že by byla dána nadbytečnost žalobkyně, neboť z označení pracovních pozic, které žalobkyně u žalovaného zastávala, zejména pak z poslední zastávané pozice („Asset Management Analyst“) není zřejmé, zda místo, které bylo rušeno na základě organizačního opatření ze dne 10. 6. 2019, je pracovním místem, které zastávala žalobkyně, a tedy zda existuje příčinná souvislost mezi přijatou organizační změnou a nadbytečností žalobkyně. Jednalo-li by se o totožné pozice, pak je podle názoru odvolacího soudu třeba zabývat se též námitkou žalobkyně, že jí naposledy zastávaná pozice „Asset Management Analyst“ je totožná s pozicí „Asset Management Specialist“, kterou v podstatě bezprostředně po skončení pracovního poměru žalobkyně žalovaný inzeroval a obsazoval novými zaměstnanci.

3. Následně při jednání konaném dne 7. 2. 2023 soud prvního stupně účastníky poučil podle § 118b zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále též jen „o. s. ř.“) a zástupce žalobkyně požádal o poskytnutí lhůty k možnosti uvést nová tvrzení a navržení důkazů s ohledem na skutečnost, že již v odvolání proti rozsudku soudu prvního stupně se zmiňoval o věku žalobkyně a má za to, že výpověď žalobkyně obdržela i z důvodu věku a jedná se o diskriminaci na její straně. Zástupce žalovaného uvedl, že v tom případě také žádá o poskytnutí lhůty k „navržení tvrzení či důkazů“. Soud těmto žádostem účastníků vyhověl a usnesením vyhlášeným při jednání jim stanovil lhůtu 20 dnů k doplnění skutkových tvrzení či důkazů. Žalovaný následně v podání ze dne 21. 2. 2023 (mimo jiné) uvedl, že námitka údajné diskriminace v této fázi řízení již není přípustná, neboť žalobkyně tuto námitku vznesla poprvé až v odvolání, tedy po koncentraci řízení, a že se proto jedná o nepřípustné tvrzení nové skutečnosti, ke které soud nesmí přihlížet, neboť nastolená koncentrace řízení byla po zrušení rozhodnutí soudu prvního stupně odvolacím soudem prolomena toliko ve vztahu ke skutečnostem, které je dle názoru odvolacího soudu nutno dále prokazovat a postavit na jisto, tj. (i) jaká je souvislost mezi organizačním opatřením žalovaného ze dne 10. 6. 2019 a výpovědí žalobkyně, a (ii) jaký je rozdíl mezi pracovní pozicí Asset Management Analyst a Asset Management Specialist.

4. Soud prvního stupně poté rozsudkem ze dne 4. 4. 2023, č. j. 38 C 123/2019-205, žalobu opětovně zamítl. Nepřihlížel k námitce žalobkyně, že v jejím případě došlo ze strany žalovaného k diskriminaci žalobkyně z důvodu věku, neboť tato námitka byla soudu sdělena až po koncentraci řízení podle § 118b o. s. ř. (učiněné na jednání soudu dne 23. 9. 2020), a to v odvolání proti předchozímu rozsudku soudu prvního stupně, a na koncentraci řízení nic nemůže změnit ani nesprávné opětovné poučení soudu učiněné na jednání dne 7. 2. 2023. Neprováděl proto ani důkazní prostředky navržené k tomuto tvrzení žalobkyně. Dospěl k závěru, že příčinná souvislost mezi organizační změnou a nadbytečností žalobkyně byla prokázána a že další námitky žalobkyně nejsou opodstatněné.

5. Kodvolání žalobkyně odvolací soud rozsudkem ze dne 20. 2. 2024, č. j. 15 Co 200/2023-254, potvrdil rozsudek soudu prvního stupně ve výroku o věci samé. Neshledal důvodnou námitku žalobkyně, že došlo k procesnímu pochybení, nezabýval-li se soud prvního stupně její námitkou diskriminace z důvodu věku. Odvolací soud dospěl k závěru, že případné rušící rozhodnutí odvolacího soudu neprolamuje bez dalšího koncentraci řízení, pokud tato nastala, že v projednávaném případě koncentrace řízení (tak, jak to předvídá § 118b o. s. ř.) řádně nastala ještě před rozhodnutím soudu prvního stupně vydaným dne 23. 9. 2020, že toto rozhodnutí bylo zrušeno jen za účelem dořešení otázek příčinné souvislosti nadbytečnosti žalobkyně s přijatým organizačním opatřením

a že v projednávané věci ani nejde o žádnou z výjimek z koncentrace stanovených v § 118b o. s. ř.. Pokud tedy tvrzení ohledně diskriminace z důvodu věku žalobkyně uvedla až v rámci podaného odvolání, stalo se tak po koncentraci a nelze k nim přihlídnout. Na tom nic nemění ani případné nesprávné poučení žalobkyně soudem prvního stupně při jednání dne 7. 2. 2023.

6. Proti tomuto rozsudku odvolacího soudu podala žalobkyně dovolání. Žalobkyně má za to, že dosud nebyly judikatorně řešeny právní otázky, zda je soud oprávněn bez řádného odůvodnění svévolně odejmout účastníkům řízení lhůtu k doplnění skutkových tvrzení či důkazů, kterou jim sám usnesením stanovil, zda je soud vázán ve svém dalším postupu svým usnesením, které nebylo jiným soudem zrušeno, a zda je nesprávné poučení soudu o procesních právech účastníka procesním pochybením soudu. Namítá, že při jednání dne 7. 2. 2023 bylo účastníkům dáno poučení podle § 118b o. s. ř. a bylo vyhlášeno usnesení, jímž soud prvního stupně stanovil účastníkům řízení lhůtu 20 dnů k doplnění skutkových tvrzení či důkazů, a že toto usnesení akceptovaly obě strany sporu (právně zastoupené). Nejednalo se tak o případné narušení principu rovnosti stran. Soud prvního stupně však na jednání dne 4. 4. 2023 žalobkyni nezákonně retroaktivně „odňal“ jím samotným udělené právo na sdělení rozhodných skutečností a navržení důkazů. Žalobkyně měla legitimní očekávání, že může skutková tvrzení doplnit, avšak soud nepředvídatelně, v rozporu s jejím legitimním očekáváním, bez dalšího dokazování ukončil soudní řízení s tím, že koncentrace řízení nastala už v prvním nalézacím řízení a že již nelze sdělovat nové skutečnosti a navrhopvat důkazy. Žalobkyni tak byla odňata možnost jednat před soudem a bylo porušeno její právo na spravedlivý proces. Odvolací soud pak věc nesprávně právně posoudil, neboť měl upřednostnit poučení soudu před výkladem ustanovení občanského soudního řádu.

7. Řízení o dovolání žalobkyně proti rozsudku Krajského soudu v Brně ze dne 20. 2. 2024, č. j. 15 Co 200/2023-254, je u Nejvyššího soudu vedeno pod sp. zn. 21 Cdo 3088/2024 a podle Jednacího řádu Nejvyššího soudu a platného rozvrhu práce Nejvyššího soudu je v rámci soudního oddělení 21 k rozhodnutí o dovolání v této věci příslušný senát ve složení JUDr. Jiří Doležilek (předseda senátu), JUDr. Marek Cigánek a Mgr. Miroslav Hromada, Ph.D.

8. Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) po zjištění, že dovolání proti pravomocnému rozsudku odvolacího soudu bylo podáno oprávněnou osobou (účastníkem řízení) ve lhůtě uvedené v ustanovení § 240 odst. 1 o. s. ř., se nejprve zabýval otázkou přípustnosti dovolání.

9. Dovoláním lze napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, pokud to zákon připouští (§ 236 odst. 1 o. s. ř.).

10. Není-li stanoveno jinak, je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu nebo která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má-li být dovolacím soudem vyřešena právní otázka posouzena jinak (§ 237 o. s. ř.).

11. Rozhodnutí odvolacího soudu napadené dovoláním žalobkyně závisí (mimo jiné) na vyřešení otázky, za jakých podmínek lze uplatnit výjimky z tzv. koncentrace řízení podle § 118b o. s. ř.

12. Dovolání žalobkyně v části směřující do výroku o věci samé není zjevně bezdůvodné a není zde důvod, aby bylo odmítnuto pro vady nebo pro objektivní nepřipustnost (nejedná se o žádný z případů vyjmenovaných v ustanovení § 238 o. s. ř.), ani důvod k zastavení dovolacího řízení.

II.

Relevantní právní úprava

13. Pro posouzení projednávané věci jsou rozhodná (mimo jiné) následující ustanovení zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů:

§ 1

Občanský soudní řád upravuje postup soudu a účastníků v občanském soudním řízení tak, aby byla zajištěna spravedlivá ochrana soukromých práv a oprávněných zájmů účastníků, jakož i výchova k dodržování smluv a zákonů, k čestnému plnění povinností a k úctě k právům jiných osob.

§ 6

V řízení postupuje soud předvídatelně a v součinnosti s účastníky řízení tak, aby ochrana práv byla rychlá a účinná a aby skutečnosti, které jsou mezi účastníky sporné, byly podle míry jejich účasti spolehlivě zjištěny. Ustanovení tohoto zákona musí být vykládána a používána tak, aby nedocházelo k jejich zneužívání.

§ 101

(1) K tomu, aby bylo dosaženo účelu řízení, jsou účastníci povinni zejména

- a) tvrdit všechny pro rozhodnutí věci významné skutečnosti; neobsahuje-li všechna potřebná tvrzení žaloba (návrh na zahájení řízení) nebo písemné vyjádření k ní, uvedou je v průběhu řízení,
- b) plnit důkazní povinnost (§ 120 odst. 1) a další procesní povinnosti uložené jim zákonem nebo soudem,
- c) dbát pokynů soudu.

(...)

§ 114c

(1) Není-li možné o věci samé rozhodnout bez nařízení jednání, nebylo-li nebo nemůže-li být postupem podle § 114a odst. 2 jednání připraveno tak, aby bylo možné věc rozhodnout při jediném jednání, a nepostupoval-li podle § 114b, předseda senátu, s výjimkou sporů a jiných právních věcí, v nichž se takový postup jeví s ohledem na okolnosti případu neúčelným, nařídí a provede přípravné jednání.

(2) K přípravnému jednání předvolá předseda senátu účastníky a jejich zástupce, popřípadě též další osoby, jejichž přítomnosti je třeba. Předvolání k přípravnému jednání musí být doručeno do vlastních rukou. Náhradní doručení je vyloučeno; to neplatí, doručuje-li se prostřednictvím veřejné datové sítě do datové schránky.

(3) Při přípravném jednání předseda senátu zejména

- a) v součinnosti s účastníky objasní, zda jsou splněny podmínky řízení, a případně přijme opatření k odstranění zjištěného nedostatku podmínek řízení,

- b) vyzve účastníky, aby do protokolu doplnili svá potřebná tvrzení o skutečnostech rozhodných pro věc a návrhy na provedení důkazů k jejich prokázání a aby splnili své další procesní povinnosti, a poskytne účastníkům potřebná poučení; § 118a zde platí obdobně,
 - c) pokusí se o smírné vyřešení věci (§ 99),
 - d) může účastníkům řízení nařídít první setkání s mediátorem podle § 100 odst. 2, je-li to účelné a vhodné,
 - e) uloží účastníkům řízení další procesní povinnosti potřebné k dosažení účelu řízení.
- (4) Procesní povinnosti podle odstavce 3 jsou účastníci povinni splnit do skončení přípravného jednání. Z důležitých důvodů soud účastníkům poskytne na žádost některého z nich lhůtu k doplnění tvrzení o skutečnostech rozhodujících pro věc, k podání návrhů na provedení důkazů nebo ke splnění dalších procesních povinností; tato lhůta nesmí být delší než 30 dnů.
- (5) Před skončením přípravného jednání předseda senátu poučí přítomné účastníky o tom, že ke skutečnostem uvedeným a k důkazům označeným po skončení přípravného jednání, popřípadě po uplynutí lhůty podle odstavce 4 věty druhé, může být přihlédnuto jen za podmínek uvedených v § 118b odst. 1.
- (...)

§ 118a

- (1) Ukáže-li se v průběhu jednání, že účastník nevylicil všechny rozhodné skutečnosti nebo že je uvedl neúplně, předseda senátu jej vyzve, aby svá tvrzení doplnil, a poučí jej, o čem má tvrzení doplnit a jaké by byly následky nesplnění této výzvy.
- (2) Má-li předseda senátu za to, že věc je možné po právní stránce posoudit jinak než podle účastníkova právního názoru, vyzve účastníka, aby v potřebném rozsahu doplnil vylicení rozhodných skutečností; postupuje přitom obdobně podle odstavce 1.
- (3) Zjistí-li předseda senátu v průběhu jednání, že účastník dosud nenavrl důkazy potřebné k prokázání všech svých sporných tvrzení, vyzve jej, aby tyto důkazy označil bez zbytečného odkladu, a poučí jej o následcích nesplnění této výzvy.
- (4) Při jednání předseda senátu poskytuje účastníkům poučení též o jiných jejich procesních právech a povinnostech; to neplatí, je-li účastník zastoupen advokátem nebo notářem v rozsahu jeho oprávnění stanoveného zvláštními předpisy.

§ 118b

- (1) Ve věcech, v nichž byla provedena příprava jednání podle § 114c, mohou účastníci uvést rozhodné skutečnosti o věci samé a označit důkazy k jejich prokázání jen do skončení přípravného jednání, popřípadě do uplynutí lhůty, která jim byla poskytnuta k doplnění tvrzení o skutečnostech významných pro věc, k podání návrhů na provedení důkazů nebo ke splnění dalších procesních povinností (§ 114c odst. 4). Pokud nebyla provedena příprava jednání podle § 114c, mohou účastníci uvést rozhodné skutečnosti o věci samé a označit důkazy k jejich prokázání jen do skončení prvního jednání, popřípadě do uplynutí lhůty, která byla účastníkům poskytnuta k doplnění tvrzení o skutečnostech významných pro věc, k podání návrhů na provedení důkazů nebo ke splnění dalších procesních povinností. K později uvedeným skutečnostem a označeným důkazům smí soud přihlédnout, jen jde-li o skutečnosti nebo důkazy, jimiž má být zpochybněna věrohodnost provedených důkazních

prostředků, které nastaly po přípravném, a nebylo-li provedeno, po prvním jednání nebo které účastník nemohl bez své viny včas uvést, jakož i ke skutečnostem nebo důkazům, které účastníci uvedli poté, co byl některý z nich vyzván k doplnění rozhodujících skutečností podle § 118a odst. 1 až 3.

(2) Byla-li připuštěna změna žaloby (§ 95), nejsou tím účinky podle odstavce 1 dotčeny. Došlo-li k přistoupení dalšího účastníka (§ 92 odst. 1) nebo záměně účastníka (§ 92 odst. 2), nastávají ve vztahu s novými účastníky účinky podle odstavce 1 skončením prvního jednání, které bylo nařízeno po přistoupení nebo záměně účastníka a které se ve věci konalo; o tom musí být účastníci poučeni v předvolání k tomuto jednání.

(3) Omezení podle odstavců 1 a 2 neplatí v případě, že účastníci nebyli řádně poučeni podle odstavce 2 části druhé věty za středníkem nebo podle § 114c odst. 5.

III.

Odůvodnění návrhu

14. Vzhledem k tomu, že při řešení věci dovolacím soudem má být použito ustanovení § 118b o. s. ř. a že Nejvyšší soud dospěl k závěru, že toto ustanovení je v rozporu s ústavním pořádkem, konkrétně s čl. 96 odst. 1 Ústavy České republiky, s čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále též jen „Listina“), s čl. 37 odst. 3 Listiny, s čl. 38 odst. 2 Listiny a s čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“), předkládá Nejvyšší soud podle čl. 95 odst. 2 Ústavy České republiky a podle § 64 odst. 3 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, výše uvedenou věc Ústavnímu soudu s návrhem na zrušení ustanovení § 118b o. s. ř.

15. V ustanovení § 118b o. s. ř. je upravena tzv. zákonná koncentrace řízení, která omezuje účastníky řízení v možnosti tvrdit rozhodné skutečnosti a navrhopvat důkazy k jejich prokázání určitým časovým okamžikem (okamžikem skončení přípravného jednání, bylo-li nařízeno, nebo okamžikem skončení prvního jednání, nebyla-li provedena příprava jednání podle § 114c o. s. ř., popřípadě uplynutím lhůty, která byla účastníkům poskytnuta k doplnění tvrzení o skutečnostech významných pro věc, k podání návrhů na provedení důkazů nebo ke splnění dalších procesních povinností). K později uvedeným skutečnostem a označeným důkazům smí soud přihlídnout, jen jde-li o některou z výjimek uvedených v ustanovení § 118b o. s. ř. Zjednodušeně řečeno tedy jde o navození skutkového a důkazního „stopstavu“ k určitému okamžiku řízení, aniž by bylo soudci umožněno tento zákonný následek na základě vlastní úvahy překlenout¹.

16. Určité prvky koncentrace řízení se na našem území dají vysledovat již v dávnější historii. Koncentrace řízení však v našem právním řádu v dobách minulých nebyla vždy koncipována jako všeobecná zákonná koncentrace řízení, jako je tomu nyní v § 118b o. s. ř.

17. Do konce 19. století se na našem území uplatňoval princip legálního pořádku. Řízení se tedy rozpadalo do určitých stádií, v nichž je nutno provést vždy úkony, pro které je procesní stádium určeno, pod sankcí prekluze. Civilní proces byl rozdělen na fáze s pevně daným pořadím, jejichž hranice byly nepřekročitelné. Zásadní změnu v úpravě civilního procesu pak přinesl Civilní řád soudní z roku 1895, tj. zákon č. 113/1895 ř. z., o soudním řízení v občanských rozepřích právních (civilní řád soudní) [dále jen „ČŘS“], jehož cílem bylo mj. potlačení formalismu řízení a který zavedl modernější, pružnější proces nespoutaný

¹ Obdobně srov. například SVOBODA, K.: Chceme legální nebo arbitrární pořádek? *Soudní rozhledy*, 2010, č. 10, s. 353-355.

předepsanými fázemi, ale přenechaný co do průběhu soudcovu uvážení (odtud teoretické označení princip arbitrárního pořádku nebo princip jednotnosti řízení). I tento předpis však obsahoval významné prvky koncentrace řízení, jako např. prekluzi některých procesních úkonů, které nebyly provedeny včas, nebo koncentraci v rámci přípravného řízení – nároky, tvrzení, důkazy i důkazní námitky musely být v rámci tohoto přípravného řízení všechny uplatněny, později při ústním přelíčení je bylo možné uplatnit jen se svolením odpůrce, nebo osvědčil-li strana, že v době přípravného řízení o existenci těchto nároků, jakož i o nově přednesených tvrzeních, důkazních prostředcích a námitkách proti důkazům nevěděla (srov. § 263 ČRS). Nebylo-li provedeno přípravné řízení, mohly strany sporu přednést nová skutková tvrzení a nové důkazní prostředky až do konce ústního jednání. Soudu však bylo umožněno na návrh nebo z úřední moci prohlásit takový přednes za nepřipustný, jestliže nové údaje a důkazy nebyly dříve předneseny zřejmě v úmyslu, aby se rozepře protáhla, a jestliže by jejich připuštění značně zdrželo vyřízení rozepře (srov. § 179 ČRS). Projevil se zde tedy prvek tzv. soudcovské koncentrace řízení. Advokátu strany mohl být v takovém případě zároveň soudem uložen pořádkový trest, bylo-li možné přičíst advokátu strany hrubé zavinění (srov. § 179 ČRS). Soud měl dále možnost na návrh nebo z úřední moci uložit náhradu procesních nákladů zcela nebo částečně té straně, která takovýto přednes učinila; výsledek sporu přitom byl nerozhodný (srov. § 44 ČRS). ČRS dále nepřipouštěl vznášet nové nároky a nové námitky v jednání před odvolacím soudem. V odvolacím řízení směly strany přednést nové skutkové okolnosti a důkazy toliko na důkaz nebo vyvrácení uplatňovaných odvolacích důvodů; k takovému novému přednesu se nad to smělo přihlédnout jen tehdy, byl-li dříve odpůrci oznámen odvolacím spisem nebo přípravným podáním (srov. § 482, 483 a 468 ČRS).²

18. ČRS byl následně nahrazen zákonem č. 142/1950 Sb., o řízení ve věcech občanskoprávních (občanský soudní řád), a poté zákonem č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, v nichž převládl princip materiální pravdy natolik, že byla nemyslitelná přítomnost jakékoli formální překážky znemožňující zjišťování úplného skutkového stavu. Ideologické důvody vedly k eliminaci projevů koncentrace řízení z tehdejšího socialistického civilního procesu. Uvádět nové skutečnosti a navrhopvat důkazy tak bylo možné kdykoli v prvním i druhém stupni řízení bez omezení.³

19. Ve vztahu ke skutkovým tvrzením a důkazním návrhům se koncentrační princip do našeho civilního procesu vrátil stzv. velkou novelou občanského soudního řádu provedenou zákonem č. 30/2000 Sb., již byla do občanského soudního řádu s účinností od 1. 1. 2001 doplněna (mimo jiné) ustanovení § 118b a § 118c, která do občanského soudního řádu znovu zavedla koncentraci řízení, a to jak zákonnou, tak tzv. soudcovskou. Zákonná koncentrace upravená v § 118b však nebyla koncipována jako všeobecná (univerzální) koncentrace vztahující se na všechna (sporná) civilní řízení, ale byla omezena pouze na věci výslovně uvedené v odst. 1 tohoto ustanovení, tj. na poměrně úzký okruh věcí se specifickým předmětem řízení. Podle důvodové zprávy k zákonu č. 30/2000 Sb. šlo o věci, „u nichž to vyžaduje potřeba (společenský zájem) na soustředěném řízení a urychleném rozhodnutí věci“. Koncentrace řízení byla v tomto ustanovení koncipována tak, že ve věcech v něm vyjmenovaných mohli účastníci uvést rozhodné skutečnosti o věci samé a označit

² Blíže srov. například CHALUPA, R.: Nezdařenou koncentraci řízení do slepé uličky civilního procesu. *Právník*, 2015, č. 7, s. 582 a násl., nebo WINTEROVÁ, A.: Koncentrace civilního soudního řízení. *Bulletin advokacie*, 2001, č. 4, s. 8 a násl., anebo HAMULÁKOVÁ, K.: *Zásada koncentrace řízení a její uplatnění v civilním soudním řízení*. Praha: Leges, 2010, s. 30 a násl.

³ CHALUPA, R., WINTEROVÁ, A. op. cit.

důkazy k jejich prokázání nejpozději do skončení prvního jednání, které se v nich konalo; k později uvedeným skutečnostem a důkazům se nepřihlíželo. To neplatilo, šlo-li o skutečnosti nebo důkazy, jimiž má být zpochybněna věrohodnost provedených důkazních prostředků, které nastaly (vznikly) po prvním jednání nebo které účastník nemohl bez své viny včas uvést.

20. Zákonnou koncentrací řízení pak ještě doplňovala tzv. soudcovská koncentrace řízení upravená v § 118c občanského soudního řádu, která byla vázána na průtahy v řízení. Podle tohoto ustanovení soud mohl usnesením rozhodnout, že ve věci lze uvést rozhodné skutečnosti o věci samé a označit důkazy k jejich prokázání nejpozději ve lhůtě, kterou určí (která nesměla být kratší než 15 dnů od doručení usnesení), a že k později uvedeným skutečnostem a označeným důkazům nebude přihlíženo. Mohl tak však učinit jen na návrh jiného účastníka a jen tehdy, bylo-li to účelné, nešlo-li o věci uvedené v § 120 odst. 2 občanského soudního řádu a docházelo-li v projednání věci k průtahům proto, že účastník byl nečinný nebo že přes výzvy soudu nevyhlásil všechny rozhodné skutečnosti nebo neoznačil potřebné důkazy. Soudu tak bylo ve sporných řízeních (byť v omezené míře a pouze na návrh účastníka řízení) umožněno reagovat na nečinnost, popř. nedostatečnou aktivitu některého z účastníků způsobující průtahy v řízení stanovením lhůty, jejímž uplynutím dojde k uzavření možnosti tvrdit skutečnosti a označit důkazy, i v těch řízeních, která nebyla vyjmenována v § 118b občanského soudního řádu (v nichž nedocházelo k zákonné koncentraci řízení). Rovněž toto ustanovení pak obsahovalo výjimky, v nichž mohlo dojít k prolomení koncentrace řízení a k uvedení nových skutečností a označení důkazů i po uplynutí soudem stanovené lhůty. Po lhůtě určené soudem mohli účastníci uvést další skutečnosti nebo označit důkazy, jestliže jimi má být zpochybněna věrohodnost provedených důkazních prostředků, nebo jestliže účastník byl vyzván k doplnění vyličení rozhodných skutečností podle § 118a odst. 2 občanského soudního řádu, jakož i skutečnosti a důkazy, které nastaly (vznikly) po uplynutí lhůty nebo které účastník nemohl bez své viny včas uvést.

21. V § 119a ve spojení s § 205a občanského soudního řádu pak byla (v souvislosti se zavedením principu neúplné apelace ovládajícího sporná řízení) zakotvena koncentrace řízení, k níž dochází (s výjimkou věcí uvedených v § 120 odst. 2) vyhlášením rozhodnutí ve věci. Možnost tvrdit rozhodné skutečnosti a označit důkazy tak byla soustředěna do řízení před soudem prvního stupně. Později uplatněné skutečnosti a důkazy byly odvolacím důvodem jen za podmínek uvedených v § 205a občanského soudního řádu.

22. K další (a dosud poslední koncepčně významné) změně ve vztahu ke koncentraci řízení došlo tzv. souhrnnou novelou občanského soudního řádu provedenou zákonem č. 7/2009 Sb., již byl s účinností od 1. 7. 2009 v občanském soudním řízení (mimo jiné) zaveden institut přípravného jednání (§ 114c občanského soudního řádu) a již došlo k zavedení tzv. všeobecné koncentrace řízení, která byla novým zněním ustanovení § 118b občanského soudního řádu rozšířena na všechna občanská soudní řízení s výjimkou věcí uvedených v § 120 odst. 2 občanského soudního řádu. V podobě nastolené touto novelou občanského soudního řádu pak (až na dílčí změny provedené zákony č. 404/2012 Sb. a č. 293/2013 Sb.) koncentraci řízení podle § 118b o. s. ř. známe dodnes. Tzv. soudcovská koncentrace řízení do té doby upravená v § 118c občanského soudního řádu byla zákonem č. 7/2009 Sb. zrušena. Z důvodové zprávy k tomuto zákonu se podává, že „tzv. koncentrace vhodná, vázaná na návrh účastníka a rozhodnutí soudu, se neosvědčila“ a že koncentraci řízení v podobě navrhované v § 118b (tj. že účastníci mohou uvést rozhodné skutečnosti o věci samé a označit důkazy k jejich prokázání jen do skončení přípravného jednání,

popřípadě do uplynutí lhůty stanovené soudem, a v případě, že příprava jednání podle § 114c nebyla provedena, do skončení prvního jednání, popřípadě do uplynutí lhůty stanovené soudem) „by měla být zajištěna aktivita účastníků a minimalizována nutnost odročování jednání z důvodu nových tvrzení a důkazů mimo případy uvedené v tomto ustanovení“. Jedním z cílů této novely byla podle důvodové zprávy efektivní obrana proti průtahům v řízení. V důvodové zprávě je rovněž uvedeno, že prioritou v oblasti justice je zavést taková opatření, která povedou k rychlejšímu a kvalitnějšímu rozhodování soudů.

23. Podle právní úpravy účinné od 1. 7. 2009 směl soud přihlídnout k později uvedeným skutečnostem a označeným důkazům, jen jde-li o skutečnosti nebo důkazy, jimiž má být zpochybněna věrohodnost provedených důkazních prostředků, které nastaly po přípravném jednání nebo které účastník nemohl bez své viny včas uvést, jakož i ke skutečnostem nebo důkazům, které účastníci uvedli poté, co byl některý z nich vyzván k doplnění rozhodujících skutečností podle § 118a odst. 2 občanského soudního řádu (tj. výzva adresovaná účastníku tehdy, má-li předseda senátu za to, že věc je možné po právní stránce posoudit jinak než podle účastníkovy právního názoru). S ohledem na to, jak je po této souhrnné novele občanského soudního řádu zákonná koncentrace řízení koncipována (tj. jako zákonný zákaz přihlížet k později uvedeným skutečnostem a označeným důkazům adresovaný soudu, který soudci neposkytuje prostor k uvážení, zda k takovým skutečnostem a důkazům přihlédne, nebo ne), soudci zůstala jen velmi omezená možnost (aktivně) reagovat na vývoj sporu a prolomit účinky již nastalé zákonné koncentrace řízení omezující se v podstatě jen na situaci uvedenou v § 118a odst. 2 občanského soudního řádu.

24. K jistému rozšíření výjimek z koncentrace řízení (a tedy snaze alespoň částečně zúžit dopady koncentrace řízení) pak došlo novelou provedenou zákonem č. 404/2012 Sb., již byla s účinností od 1. 1. 2013 „zpřesněna“ úprava koncentrace řízení podle § 118b občanského soudního řádu, a to tak, že soud smí přihlídnout i k novým skutečnostem a důkazům, které nastaly po skončení prvního jednání, nebyla-li provedena jeho příprava podle § 114c, a kterou byl okruh výjimek z koncentrace řízení rozšířen též na uvedení skutečností a důkazů účastníky, byli-li k takovému doplnění soudem vyzváni podle § 118a odst. 1 až 3 občanského soudního řádu. Došlo tedy k rozšíření výjimek i na situace uvedené v § 118a odst. 1 a 3 občanského soudního řádu (tj. výzvu k doplnění tvrzení adresovanou předsedou senátu účastníku, ukáže-li se v průběhu jednání, že účastník nevyčítil všechny rozhodné skutečnosti nebo že je uvedl neúplně, a výzvu, aby účastník označil důkazy potřebné k prokázání všech svých sporných tvrzení, adresovanou účastníku tehdy, zjistí-li předseda senátu v průběhu jednání, že účastník dosud nenavrl důkazy potřebné k prokázání všech svých sporných tvrzení). Rovněž tyto výzvy však mají omezené využití (lze je uplatnit pouze v situacích výslovně uvedených v § 118a odst. 1 až 3 občanského soudního řádu). Ani po rozšíření o tyto výjimky tedy soudci není umožněno reagovat na vývoj sporu a zvrátit (prolomit) účinky zákonné koncentrace řízení ve všech situacích, v nichž by to s ohledem na dosavadní vývoj řízení považoval za vhodné k dosažení věcně správného (uspokojivého) a spravedlivého rozhodnutí ve věci.

25. Nejvyšší soud nepopírá, že zavedením prvků koncentrace řízení do civilního soudního řádu je sledován legitimní cíl, jímž je (především) odstranění (minimalizace) průtahů v řízení. Právo na projednání věci bez zbytečných průtahů, resp. právo na přiměřenou délku řízení, je ostatně nedílnou součástí práv garantovaných čl. 36 odst. 1 ve spojení s čl. 38 odst. 2 Listiny a čl. 6 odst. 1 Úmluvy. Ani právo na přiměřenou délku řízení však (jak – byť v jiných souvislostech – dovozuje též Ústavní soud např. v odst. 44 odůvodnění nálezu ze dne

22. 5. 2024, sp. zn. IV. ÚS 30/24) není absolutní. Nejvyšší soud je přesvědčen, že rovněž právo na projednání věci bez zbytečných průtahů (na přiměřenou délku řízení) je třeba poměřovat s dalšími základními právy účastníků řízení a že soudní řízení sice je třeba vést v souladu se zásadou rychlosti, nikoli však na úkor jiných dílčích práv vyplývajících z obecného práva na spravedlivý proces (práva na soudní ochranu), popř. jiných základních práv účastníků řízení.

26. Jedním z takových (dílčích) práv účastníků řízení je rovněž právo být slyšen. Ústavní soud ve své rozhodovací praxi dovozuje, že Listina základních práv a svobod garantuje v čl. 38 odst. 2 každému právo, aby jeho věc byla projednána veřejně, bez zbytečných průtahů a v jeho přítomnosti a aby se mohl vyjádřit ke všem prováděným důkazům. Základním cílem práva být slyšen je dát účastníkovi řízení možnost aktivně se účastnit řízení, ve kterém je rozhodováno o jeho právech, a to zejména respektováním jeho práva vyjádřit se k věci a navrhnout důkazy na podporu svých tvrzení. Současně v sobě právo být slyšen zahrnuje povinnost rozhodujícího soudu odpovídajícím způsobem na přednesenou argumentaci reagovat, nebo dokonce účastníka o možnosti uplatnění některých procesních práv poučit. Právo vyjádřit se ke všem prováděným důkazům zaručené v čl. 38 odst. 2 Listiny nepředstavuje jen právo zaujmout stanovisko k provedeným důkazům, ale jeho obsahem je bezpochyby i možnost reagovat na všechny skutečnosti, tvrzení a úvahy, které jsou v řízení předneseny, a zajistit tak účastníkům možnost ovlivnit úvahy a závěry soudu při rozhodování o věci. Vykonávání tohoto práva předpokládá, že účastníci znají jak předmět řízení, tak možnost (či vícero možností) jeho hmotněprávního posouzení, aby mohli předkládat argumentaci a aby rozhodnutí soudu ve věci nebylo rozhodnutím překvapivým. Právo vyjádřit se ke skutkovým a právním otázkám významným pro rozhodnutí ve věci je přitom součástí práva na soudní ochranu zaručeného v čl. 36 odst. 1 Listiny. Právo být slyšen má zamezit překvapivému rozhodnutí a umožnit, aby účastník řízení měl možnost ovlivnit průběh řízení, potažmo obsah samotného rozhodnutí, a jeho prostřednictvím je tak poskytována ochrana procesním právům účastníka v zájmu vydání rozhodnutí jako výsledku řádného procesu. Význam práva být slyšen lze ale spatřovat i v rovině skutkové, protože jeho realizace napomáhá zjišťování skutkového stavu pro vydání věcně správného a zákonného rozhodnutí ve věci samé (srov. například nálezy Ústavního soudu ze dne 19. 9. 2023, sp. zn. I. ÚS 1555/23, nebo nálezy Ústavního soudu ze dne 25. 2. 2020, sp. zn. III. ÚS 2748/18).

27. Opomenout nelze ani zásadu rovnosti účastníků řízení zakotvenou v čl. 96 odst. 1 Ústavy České republiky a v čl. 37 odst. 3 Listiny (tzv. princip „rovnosti zbraní“). Ústavní soud ve své judikatuře opakovaně konstatoval, že zásada rovnosti účastníků řízení je součástí práva na spravedlivý proces v širším slova smyslu (práva na spravedlivé projednání věci, chráněného též čl. 6 odst. 1 Úmluvy). Zásadou rovnosti účastníků přitom Ústavní soud rozumí „rovnost zbraní, resp. rovnost příležitostí“. To znamená, že každé procesní straně by měla být dána přiměřená možnost přednést svou záležitost za podmínek, jež ji nestaví do podstatně nevýhodnější situace, než ve které je její protistrana (srov. například nálezy pléna Ústavního soudu ze dne 28. 6. 2022, sp. zn. Pl. ÚS 104/20, publikovaný pod č. 254/2022 Sb., nebo nálezy pléna Ústavního soudu ze dne 28. 1. 2014, sp. zn. Pl. ÚS 49/10, publikovaný pod č. 44/2014 Sb.).

28. Zavedení určitých prvků koncentrace řízení za účelem odstranění (minimalizace) zbytečných průtahů v řízení je jistě namístě a jde o opatření, které je způsobilé takto stanoveného cíle dosáhnout. Existence procesní odpovědnosti účastníků občanského soudního řízení za průběh a výsledek řízení a za včasné zjištění skutkového stavu, jež

je zavedením prvků koncentrace řízení nepochybně posilována, je rovněž žádoucí a k zajištění projednání věcí bez zbytečných průtahů v určité míře dokonce nezbytná. Při zavádění prvků koncentrace řízení do civilního soudního řádu je ovšem třeba postupovat nanejvýš uvážlivě a zabývat se též otázkou, v jaké konkrétní podobě je koncentrace řízení ještě prostředkem ve vztahu k výše uvedenému cíli přiměřeným, a v jaké podobě již představuje zásah do základních práv účastníků řízení nepřiměřený zamýšlenému cíli (kdy újma způsobená účastníkům řízení zásahem do jejich základních práv převyšuje přínos právní úpravy koncentrace řízení), nebo dokonce zabraňuje dosažení spravedlivého a věcně správného (uspokojivého) rozhodnutí ve věci, a následně zvolit takovou její podobu, která bude ve vztahu k základním právům účastníků řízení co možná nejšetrnější.

29. Nejvyšší soud má za to, že současná právní úprava koncentrace řízení obsažená v § 118b o. s. ř. ve výše naznačeném testu proporcionality neobstojí, a to (zejména) z následujících důvodů.

30. V ustanovení § 118b o. s. ř. předně chybí provázanost na (skutečně hrozící) průtahy v řízení, neboť obsahuje „paušální“ zákonný zákaz přihlížet k jakémukoliv opožděnému přednesu nebo důkaznímu návrhu, bez ohledu na to, zda takový přednes (důkazní návrh) může způsobit průtahy v řízení. Nepromítá se v něm tedy důsledně primární účel zavedení prvků koncentrace řízení, jímž je – jak bylo uvedeno výše – odstranění (minimalizace) průtahů v řízení.⁴ Zákonná koncentrace řízení v podobě upravené v § 118b o. s. ř. se totiž uplatní bez ohledu na to, zda se nepřihlížením ke skutečnostem a důkazům tvrzeným (označeným) účastníkem řízení až po navození zákonné koncentrace řízení vytvoří překážka reálně hrozícím průtahům v řízení, či nikoliv.

31. V důsledku takto paušálně stanovené koncentrace řízení pak naopak nezřídka dochází k tomu, že účastníci již na samém počátku řízení předkládají soudu obsáhlá podání, ve kterých preventivně (tzv. „z procesní opatrnosti“, aby se vyhnuli případným negativním následkům koncentrace řízení v maximální možné míře) uvádějí i ty skutečnosti a označují i takové důkazy, které pro rozhodnutí věci nejsou významné, což naopak může vést k nepřehlednosti (a jakési „těžkopádnosti“) soudního řízení a zahlcení soudu i takovými skutečnostmi a důkazními návrhy, které se následně ukáží pro rozhodnutí věci bezvýznamnými, a ve svém důsledku řízení naopak spíše prodloužit nežli urychlit.

32. Na druhé straně je účastníkům řízení takto pojatou koncentrací řízení zapovězeno v dalších fázích řízení (po dosažení zákonem stanoveného „koncentračního bodu“) uvádět i takové (nové) skutečnosti, které jsou významné pro rozhodnutí věci a které by zásadně mohly ovlivnit výsledek soudního řízení, a označovat důkazy k jejich prokázání, a to i tehdy, nebylo-li úmyslem účastníka řízení těmito přednesy způsobit průtahy v řízení (šlo-li např. jen o reakci na dosud provedené dokazování a z něj vyplývající vývoj soudního řízení, který účastník na počátku soudního řízení nepředpokládal) a nepředstavují-li tyto jeho přednesy žádné zásadní prodloužení řízení, tedy prodloužení doby vydání konečného rozhodnutí ve věci (není-li např. třeba jen za účelem přihlídnutí k takovým tvrzením a provedení označených důkazů již probíhající jednání odročit a nařídít další jednání, neboť jde o dokazování malého rozsahu bez nutnosti předchozí přípravy spočívající např. v předvolání svědka apod., anebo je-li třeba ve věci nařídít další jednání bez ohledu na tato uvedená tvrzení a označené důkazy). Nejde-li o žádnou z výjimek taxativně uvedených v ustanovení

⁴ Obdobně srov. například LAVICKÝ, P. a kol.: Obrana návrhu věcného záměru civilního řádu soudního. *Právní rozhledy*, 2019, č. 5, s. 153.

§ 118b o. s. ř., je soud i v těchto situacích nucen nepřihlížet k takovým „opožděně“ uvedeným skutečnostem a označeným důkazům, neboť současná právní úprava soudu neumožňuje reagovat na vývoj soudního řízení a provedené dokazování (popř. na změnu žaloby) a prolomit účinky již nastalé koncentrace řízení, a to ani tehdy, jde-li o složitý soudní spor, jehož vývoj pro účastníky řízení nebylo jednoduché předvídat, a je-li si soudce vědom, že takový postup může vést k vydání rozhodnutí, které je v rozporu se skutečnými hmotněprávními poměry, tedy rozhodnutí nesprávného (nespravedlivého). Soudu tedy ani v takových případech není umožněno zohlednit, z jakého důvodu účastník neuvedl rozhodné skutečnosti o věci samé a neoznačil důkazy k jejich prokázání dříve, a – nejde-li o některou z výjimek uvedených v § 118b o. s. ř. – nesmí k později uvedeným skutečnostem a označeným důkazům přihlídnout bez ohledu na důvod, proč je účastník uvedl až poté, co nastala koncentrace řízení. Zákon nepamatuje ani na možné situace, v nichž druhý účastník řízení s přihlédnutím ke skutečnostem uvedeným účastníkem řízení až poté, co nastala zákonná koncentrace řízení, popř. s provedením „opožděně“ označených důkazů souhlasí, nebo se dokonce k jeho návrhu na provedení takového důkazu připojí. Současná právní úprava koncentrace řízení obsažená v § 118b o. s. ř. tak ve svém důsledku upřednostňuje rychlost řízení (k níž – jak bylo uvedeno výše – navíc mnohdy ani nepřispívá) před úplným zjištěním skutkového stavu věci a spravedlivým projednáním věci vedoucím k vydání věcně správného a zákonného rozhodnutí ve věci samé a nebere v potaz ani projevenou (shodnou) vůli procesních stran, ani okolnost, zda se nepřihlížením ke skutečnostem a důkazům tvrzeným (označeným) účastníkem řízení až po navození zákonné koncentrace řízení vytvoří překážka reálně hrozícím průtahům v řízení, či nikoliv.

33. Odnětí možnosti tvrdit stěžejní skutečnosti a označit důkazy k jejich prokázání tak v některých situacích vede (může vést) k zásahu do práva účastníka řízení být slyšen, který již není přiměřený zákonodárcem zamýšlenému cíli, neboť újma způsobená účastníku řízení zásahem do jeho základních práv [vedoucím v krajních případech až k vydání věcně nesprávného (nespravedlivého) rozhodnutí] v takových případech převyšuje přínos právní úpravy koncentrace řízení. Ve svém důsledku pak koncentrace řízení v některých případech představuje pro účastníka řízení spíše jakousi sankci spočívající v prekluzi (zániku) možnosti tvrdit skutečnosti a označit důkazy po dosažení zákonem stanoveného „koncentračního bodu“, resp. v tom, že na jeho „opožděně“ uvedené skutečnosti a označené důkazy nebude brán zřetel, a to ani tehdy, jestliže by mohly přivodit pro něj příznivé rozhodnutí ve věci.

34. Současné pojetí koncentrace řízení podle § 118b o. s. ř. dále umožňuje účastníkům řízení taktizovat a záměrně uvádět rozhodné skutečnosti a označovat důkazy k jejich prokázání na poslední chvíli (v krajním případě např. až v poslední den lhůty, která byla účastníkům v souladu s § 118b odst. 1 o. s. ř. poskytnuta k doplnění tvrzení o skutečnostech významných pro věc a k podání návrhů na provedení důkazů). Protistrana má v takovém případě možnost seznámit se s takovým podáním (návrhem) druhého účastníka řízení až po uplynutí stanovené lhůty, tedy v době, kdy již sama nemá možnost reagovat uvedením nových skutečností a označením důkazů k jejich prokázání (nejde-li o žádnou z výjimek uvedených v § 118b o. s. ř.), neboť řízení již bylo zkoncentrováno. Právo účastníka na adekvátní reakci je v případě takového taktického počínání protistrany značně omezeno, popř. zcela zkráceno, a dochází tak k výraznému narušení principu rovnosti zbraní. Účastníci sice mohou (měli by) předvídat, s jakými tvrzenými skutečnostmi a důkazy může protistrana přijít. Odhadnout předem všechny v úvahu připadající argumentační směry protistrany však není jednoduché (vše se jednoduše předem předvídat nedá). Účastníku by proto měla být zachována možnost reagovat i na takové skutečnosti a důkazy, jejichž „vtažení“ do řízení

protistranou účastník předem nepředvídal. Objevují se sice názory, že lze takové situace podřadit pod výjimku z koncentrace řízení postihující skutečnosti nebo důkazy, „které účastník nemohl bez své viny včas uvést“⁵. Uplatnění této výjimky je však v takovém případě přinejmenším diskutabilní a Nejvyšší soud má za to, že v některých případech by se mohla aplikace takové výjimky považovat za nepřipustné soudcovské dotváření práva (nepřipustně rozšiřující výklad uvedené výjimky), neboť půjde o skutečnosti (důkazy), které účastník řízení mohl uvést dříve, avšak (z různých důvodů) je v dřívější fázi řízení nepovažoval za podstatné.

35. V předchozích odstavcích již byl naznačen další (neméně zásadní) nedostatek současné právní úpravy koncentrace řízení, jímž je skutečnost, že soud je z možnosti ovlivnit (zvrátit) účinky již nastalé (zákonné) koncentrace řízení fakticky vynechán. Současná právní úprava soudci neposkytuje nástroj, který by účastníkům umožnil uvést rozhodné skutečnosti a označit důkazy k jejich prokázání v již zkoncentrovaném řízení v takových situacích, na které nedopadají výjimky z koncentrace řízení taxativně vyjmenované v § 118b o. s. ř. Jak již bylo uvedeno výše, možnost soudu poučit účastníka podle § 118a odst. 1 až 3 o. s. ř. (a navodit tak jednu z výjimek uvedených v § 118b o. s. ř.) je omezena pouze na situace vymezené v tomto ustanovení. V případech, na které § 118a odst. 1 až 3 o. s. ř. (ani žádná jiná z výjimek stanovených v § 118b o. s. ř.) nepamatuje, pak soudci není umožněno poskytnout účastníku řízení příležitost reagovat např. na překvapivý průběh dokazování uvedením (nových) skutečností a označením důkazů k jejich prokázání, a to ani tehdy, nedošlo-li by v důsledku připuštění takových nových skutkových tvrzení a provedením označených důkazů k průtahům v řízení.

36. Deficity současné právní úpravy koncentrace řízení se projevují též v případě změny žaloby (§ 95 o. s. ř.). Podle ustanovení § 118b odst. 2 o. s. ř. nejsou účinky koncentrace řízení podle § 118b odst. 1 o. s. ř. připuštěním změny žaloby dotčeny. Může tak nastat situace, kdy je v řízení nadále uplatňován nárok zakládající se na jiném skutkovém stavu, avšak v důsledku nastalé koncentrace řízení již nelze přihlížet k novým skutkovým tvrzením a označeným důkazům mnohdy potřebným k úspěšnému uplatnění takového nově uplatňovaného nároku (nejde-li o některou z výjimek z koncentrace stanovených v § 118b o. s. ř.). Zásah do práva účastníka řízení být slyšen je pak v takovém případě velmi citelný a opět vyvolává otázku, zda je takový zásah do základního práva účastníka řízení ještě přiměřený zákonodárcem sledovanému cíli.

37. Rozhodovací praxe dovolacího soudu sice účinky koncentrace řízení do jisté míry zmírnila, dovodila-li, že poté, co nastaly účinky tzv. koncentrace řízení, účastníci (nejde-li o výjimky stanovené zákonem) nemohou uvádět jen takové rozhodné skutečnosti o věci samé, ohledně nichž mají podle hmotného práva povinnost tvrzení, a označovat jen takové důkazy, jimiž plní svou důkazní povinnost; účinky tzv. koncentrace řízení proto nebrání účastníkům popírat správnost tvrzení protistrany o skutečnostech významných pro rozhodnutí o věci samé nebo se vyjadřovat k důkazům označeným druhou stranou sporu. K projevu, jímž účastník vyjadřuje svůj žalobní požadavek nebo stanovisko k němu, jímž uplatňuje své procesní námitky, jímž shrnuje své návrhy učiněné za řízení, jímž se vyjadřuje k dokazování a ke skutkové a právní stránce věci nebo jímž sděluje svůj názor, jak má být věc soudem rozhodnuta, soud vždy přihlédne, i když je účastník učinil až poté, co nastaly účinky tzv. koncentrace řízení podle ustanovení § 118b o. s. ř. (srov. například rozsudek velkého

⁵ Srov. například též SVOBODA, K. in: SVOBODA, K., SMOLÍK, P., LEVÝ, J., DOLEŽÍLEK, J. a kol.: *Občanský soudní řád. Komentář*. 3. vydání (3. aktualizace), § 118b, bod VII. 4. Praha: C. H. Beck, 2024.

senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 4. 9. 2013, sp. zn. 31 Cdo 4616/2010, uveřejněný pod č. 98/2013 Sb. rozh. obč.). Nejvyšší soud v uvedeném rozhodnutí dále uzavřel, že účinky tzv. koncentrace řízení podle ustanovení § 118b o. s. ř. nenastanou, jestliže účastníci nebyli o tzv. koncentraci řízení a o jejích účincích poučeni jednak v předvolání k přípravnému jednání, k jednání nebo k dalšímu jednání, jednak před skončením přípravného jednání, jednání nebo dalšího jednání, má-li v této době nastat tzv. koncentrace řízení. Zároveň dovodil, že „první jednání“ lze pokládat ve smyslu ustanovení § 118b odst. 1 věty druhé o. s. ř. za „skončené“ jen tehdy, byly-li při něm provedeny alespoň všechny úkony uvedené v ustanoveních § 118 odst. 1 a 2 o. s. ř.

38. Uvedenými závěry rozhodovací praxe dovolacího soudu však došlo pouze k dílčímu zmírnění negativních dopadů právní úpravy obsažené v § 118b o. s. ř., a nikoli k vyřešení všech jejích (výše naznačených) nedostatků. Soudy jsou si nicméně možných negativních důsledků koncentrace řízení podle § 118b o. s. ř. i nadále vědomy. Někteří soudci se proto snaží koncentraci řízení různými způsoby oklešťovat a vykládat výjimky uvedené v § 118b o. s. ř. co možná nejšířeji nebo právní úpravu obsaženou v § 118b o. s. ř. (záměrně) obcházejí. Jiní soudci však naopak stávající právní úpravu koncentrace řízení kvitují, důsledně (striktně) se drží mantinelů vymezených v § 118b o. s. ř. a výjimky z koncentrace vykládají spíše restriktivně. Výsledkem takových různých přístupů k dané problematice je pak nejednotná aplikace pravidel koncentrace řízení napříč jednotlivými soudy (soudci) a z toho pramenící nejistota účastníků řízení, jakým způsobem bude ke koncentraci řízení podle § 118b o. s. ř. ze strany soudu přistoupeno v tom konkrétním soudním řízení, jehož se právě účastní.

39. Jak již bylo naznačeno výše, v soudní praxi se nezdá objevují snahy zabránit důsledkům zákonné koncentrace řízení, a to i způsoby, které nemají výslovnou oporu v zákoně, popř. zákon přímo obcházejí. Někteří soudci např. ve snaze, aby nedošlo ke skončení přípravného nebo prvního jednání ve věci, a tedy ke koncentraci řízení podle § 118b o. s. ř., přípravné nebo první jednání ve věci (třeba i opakovaně) přerušují namísto toho, aby je ve smyslu ustanovení § 119 o. s. ř. odročili, nebo účastníkům řízení na konci přípravného nebo prvního jednání ve věci záměrně neposkytnou poučení o koncentraci řízení a o jejích účincích, a úmyslně tak přivodí stav, že účinky koncentrace řízení podle ustanovení § 118b o. s. ř. nenastanou (srov. § 118b odst. 3 o. s. ř. a závěry uvedené v již zmíněném rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 4. 9. 2013, sp. zn. 31 Cdo 4616/2010). Další způsob, jak důsledky koncentrace řízení obejít, pak lze sledovat v nadužívání postupu uvedeného v § 120 odst. 2 o. s. ř. (tj. možnosti soudu z vlastní iniciativy provést i jiné než účastníky navržené důkazy) i v těch případech, ve kterých to ustanovení § 120 odst. 2 o. s. ř. (ve spojení s § 118b o. s. ř.) soudu neumožňuje. Někteří soudy se pak ve snaze minimalizovat negativní následky plynoucí z ustanovení § 118b o. s. ř. uchylují k (někdy až příliš) rozšiřujícímu výkladu výjimek z koncentrace řízení výslovně stanovených v § 118b o. s. ř. Opomenout pak v případě prvního jednání ve věci nelze ani případné poskytnutí nepřiměřeně dlouhé lhůty k doplnění tvrzení o skutečnostech významných pro věc a k podání návrhů na provedení důkazů, popř. její neúměrné prodlužování ze strany soudu (srov. § 55 o. s. ř.), jímž soud koncentraci řízení podle § 118b o. s. ř. v rozporu s úmyslem zákonodárce odsune až do pozdějších fází řízení, popřípadě ji poskytnutím této lhůty v extrémní délce zcela eliminuje.

40. Kriticky se k současné právní úpravě koncentrace řízení podle § 118b o. s. ř. vyjádřili též autoři Věcného záměru civilního řádu soudního, kteří v pasáži věnující se řízení před

soudem prvního stupně (mimo jiné) uvádějí, že „má-li civilní sporné řízení sloužit ochraně skutečných subjektivních práv a oprávněných zájmů účastníků, nemůže soud při zjišťování skutkového stavu postupovat šablonovitě a opomíjet takové pro rozhodnutí významné skutečnosti, jejichž zjištění by rozhodnutí věci neprotahovalo. Věcný záměr proto vychází z úpravy známé z německého (§ 276 ZPO) a rakouského (§ 179 ZPO) práva, která přihlíží jednak k zavinění strany, a jednak právě k tomu, zda opožděný přednes strany může mít za následek značné oddálení rozhodnutí ve věci samé. Navrhuje se proto zavedení koncentrace soudcovské, vázané na tato hlediska.“ K právní úpravě obsažené v § 118b o. s. ř. pak autoři Věcného záměru civilního řádu soudního podotýkají, že „stávající právní úprava tzv. zákonné koncentrace řízení se v praxi ukázala jako neživotná. O tom svědčí v první řadě skutečnost, že je obcházena dokonce ze strany soudů (např. tím, že soud úmyslně neposkytne stranám poučení o koncentraci řízení podle § 118b odst. 1 OSŘ, srov. též R 98/2013). Jednotná, zákonem stanovená ‚koncentrační hranice‘, jež v mnoha případech představuje zábranu úplnému a spravedlivému projednání věci, se proto opouští.“ Dále dodávají, že „navrhovaný přístup k prekluzi skutkových přednesů a důkazních návrhů odstraňuje největší deficit platné právní úpravy, která v důsledku nastavení paušálních prekluzivních lhůt často brání soudům činit dostatečná skutková zjištění nutná pro rozhodnutí ve věci.“⁶

41. Na výše uvedené deficity současné právní úpravy poukazuje rovněž odborná literatura. R. Chalupa např. zastává názor, že „první skutková koncentrace ve své aktuální podobě zasahuje do práva účastníků na spravedlivý proces – brání jim v možnosti reagovat na skutková tvrzení a důkazní návrhy protistrany a na výsledky dokazování“ a že „je-li koncentraci řízení vetknuta podoba, která příliš brzy a příliš stroze uzavírá možnost tvrdit skutečnosti a označovat důkazy, aniž by poskytovala odpovídající prostředky pro reakci na vývoj řízení, je nezbytné ji vnímat tak, že účastníkům negarantuje rovnost zbraní, odnímá možnost náležitého projednání věci, v důsledku čehož potlačuje právo na právní slyšení, tedy nerespektuje právo na spravedlivý proces“, přičemž „první skutková koncentrace vykazuje všechny výše vypočtené znaky.“⁷ Svůj komplexní pohled na problematiku právní úpravy koncentrace řízení podle § 118b o. s. ř. pak shrnuje v (již výše citovaném) článku s názvem *Nezdařenou koncentrací řízení do slepé uličky civilního procesu*.⁸ J. Macur pak (byť ve vztahu k právní úpravě účinné po novele provedené zákonem č. 30/2000 Sb.) rovněž poukazuje na to, že „jestliže ... opoždění určitého procesního úkonu v souvislosti se zjišťováním skutkového stavu nemohlo mít vliv na celkovou dobu průběhu řízení, resp. na dobu vydání konečného rozhodnutí, je odmítnutí opožděného úkonu soudem porušením práva strany na právní slyšení, neboť opoždění skutkového přednesu či důkazního návrhu není v rozporu s účelem a strukturou civilního procesu.“ Dále dodává, že „odmítnutí opožděných přednesů a návrhů z penálních důvodů nemá žádné zákonné opodstatnění a je v rozporu se základním procesním právem strany na právní slyšení. Opožděné skutkové přednesy a důkazní návrhy

⁶ DOBROVOLNÁ, E., DVOŘÁK, B., LAVICKÝ, P., PULKRÁBEK, Z., WINTEROVÁ, A. *Věcný záměr civilního řádu soudního – finální znění 2. verze*. 2020, s. 241, 246 a násl. Dostupné na: <https://msp.gov.cz/web/msp/rekodifikace>

⁷ CHALUPA, R. in: LAVICKÝ, P. a kol. *Moderní civilní proces*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2014, 268 s. Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity, řada teoretická, Edice Scientia, sv. č. 499. ISBN 978-80-210-7601-3.

⁸ CHALUPA, R.: *Nezdařenou koncentrací řízení do slepé uličky civilního procesu*. *Právník*, 2015, č. 7, s. 582 a násl.

nelze odmítnout, nemají-li podle svobodného uvážení soudu za následek absolutní průtahy v řízení, tedy prodloužení doby vydání konečného rozhodnutí.“⁹

42. Výše byly naznačeny nejzásadnější nedostatky právní úpravy § 118b o. s. ř., které podle názoru Nejvyššího soudu činí (ve svém souhrnu) ustanovení § 118b o. s. ř. rozporným s ústavním pořádkem. Nejvyšší soud má přitom za to, že všechny tyto nedostatky nelze odstranit ústavně konformním výkladem tohoto ustanovení, aniž by se při tom soudy uchýlily k nepřipustnému (soudcovskému) dotváření práva jdoucímu proti znění ustanovení § 118b o. s. ř. a úmyslu zákonodárce v něm vyjádřenému.

43. Navrhovatel nepopírá, že právní úprava obsažená v § 118b o. s. ř. byla přijata za účelem dosažení legitimního cíle (zrychlení civilního sporného řízení, resp. zabránění zbytečným průtahům v řízení, dosažení procesní aktivity účastníků řízení a eliminace jejich liknavosti a pokusů o protahování soudního řízení a – v ideálním případě – projednání a rozhodnutí věci při jediném jednání, popř. alespoň minimalizace nutnosti odročování jednání z důvodu nových tvrzení a důkazů). Odpověď na otázku, zda právní úprava obsažená v § 118b o. s. ř. skutečně napomáhá dosažení takto vytyčeného cíle (účelu), ovšem už není tak jednoznačná. Pomineme-li případy, kdy účastníci řízení „z procesní opatrnosti“ (z obavy před následky koncentrace řízení podle § 118b o. s. ř.) již na počátku řízení zahltí soud uvedením (označením) velkého množství skutečností a důkazů, které pro rozhodnutí věci nejsou významné, a řízení tak spíše zneprůhlední a prodlouží, určitému odstranění průtahů v řízení takto koncipovaná koncentrace řízení nepochybně napomoci může. Podle názoru Nejvyššího soudu tak však činí na úkor výše zmíněných aspektů práva účastníků řízení na spravedlivý proces (na soudní ochranu), které ve značné míře potlačuje, a (mnohdy neopodstatněně) zabírá úplnému zjištění skutkového stavu a v některých případech též dosažení věcně správného (spravedlivého) rozhodnutí ve věci. Vydávání nespravedlivých rozhodnutí na základě formálních procesních postupů, k nimž zákonná koncentrace řízení patří, pak vede ke snižování důvěry veřejnosti v soudnictví. Nejvyšší soud má za to, že uvedeného legitimního cíle lze dosáhnout i prostřednictvím šetrnějších prostředků, které by představovaly méně intenzivní zásah do (výše specifikovaných) základních práv účastníků řízení a byly důsledněji navázány na skutečně hrozící (nepřiměřené, popř. záměrně působené) průtahy v řízení (snahy o nalezení takových prostředků jsou evidentní např. v již zmíněném Věcném záměru civilního řádu soudního). Při střetu takových hodnot, jakými jsou právo na přiměřenou délku řízení (právo na projednání věci bez zbytečných průtahů) na jedné straně a právo být slyšen, zásada rovnosti účastníků řízení a dosažení věcně správného a spravedlivého rozhodnutí ve věci na straně druhé, je povinností zákonodárce zvolit co možná nejšetrnější prostředek dosažení stanoveného cíle, aby obhájil ústavní konformitu jím zvolené právní úpravy. V případě § 118b o. s. ř. však zákonodárce podle přesvědčení Nejvyššího soudu této své povinnosti nedostál. Právní úprava obsažená v § 118b o. s. ř. proto podle názoru navrhovatele neobstojí ani v testu vhodnosti (nezbytnosti) právní úpravy koncentrace řízení v této konkrétní zákonodárcem zvolené podobě, ani v otázce přiměřenosti intenzity zásahu do základních práv účastníků řízení ve vztahu k cíli sledovanému touto právní úpravou. V případě navrhovaného zrušení ustanovení § 118b o. s. ř. pak nemůže obstát ani s ním související a na ně odkazující ustanovení § 114c odst. 5 o. s. ř.

⁹ MACUR, J.: Koncentrace řízení a procesní prekluzivní lhůty podle novely občanského soudního řádu č. 30/2000 Sb., *Bulletin advokacie*, 2001, č. 1, s. 6. Obdobně srov. též MACUR, J.: K problematice urychlování civilního soudního řízení. *Právní rozhledy*, 2002, č. 3, s. 126 a násl.

IV.

Návrh Nejvyššího soudu

Ze všech výše uvedených důvodů Nejvyšší soud navrhuje, aby Ústavní soud zrušil ustanovení § 118b a § 114c odst. 5 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.

JUDr. Jiří Doležilek v. r.
předseda senátu

Za správnost vyhotovení: Aneta Fafílková, DiS.